
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

SINKÓ ERVIN KÖLTŐI ÉLETMŰVE

Sinkó Ervin: *Vándorbotom meg-megtorpan*, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1977

A mind teljesebbé váló Hagyományaink sorozat tizenegyedik köteteként jelent meg, Bori Imre válogatásában és utószavával, valamint Bosnyák Istvánnak a költő egész lírikusi életművét áttekintő bibliográfiájával, Sinkó Ervin válogatott verseinek kötete, a *Vándorbotom meg-megtorpan*. Sinkó Ervinnek életében mindössze két verskötete jelent meg, mindkettő a költő fiatalabb éveiben. Verseket azonban egész életében írt. Ezeknek nagy része csak kéziratban maradt fenn, legjobb esetben régi és újabb, könnyen feledésbe merülő és nehezen hozzáférhető kiadványokban, folyóiratokban, gyűjteményekben. Éppen ezért válogatott verseinek megjelenéséig homály fedte lírikusi életművét. Minthogy a homályból lépett elénk a költő, verseit nemcsak érdeklődéssel olvastuk, hanem a meglepetés örömeivel és a felfedezés izgalmával is. Egy példamutató, tanulságokkal teli, kivételesen gazdag költői életmű újrafelfedezése a *Vándorbotom meg-megtorpan*, a jugoszláviai magyar költészetnek egyidőben hagyománya és jelene is.

Az irodalomtörténet alig ismer költőt, drámaíró, novellistát, regényíró, esszéíró és irodalomtörténészt *egy személyben*, akinek életműve a műfaji változatosság ellenére is olyannyira egy töről metszett lenne, mint Sinkó Erviné. Szinte teljesen mindegy, hogy élete során az irodalmi kifejezés és önkifejezés milyen formájában szólalt meg, mindig *költő* volt, a szónak nem a lírikusra szűkített értelmében, hanem abban az általánosabbban, mely szerint a költő világot teremt a világban, valóságot és tudatot a történelem számára. Az életmű tömörszerű egységének meghatározó oka kétségtelenül az a nemesen romantikus vonás, amely Sinkó minden művét áthatja, s amelynek középpontjában mindig az én áll, a személyes, az egyéni, a szubjektív. Csakhogy az, ami Sinkó Ervin műveiben személyes, egyúttal történelmi is, s ami az én felfedezése, az egyúttal a történelem és a történelem véres realitásának a felfedezése is. Ezért idegen Sinkó Ervin költészetétől minden ironia és szarkazmus,

ezért hangzanak az ő szavai — versben, regényben, tanulmányban — mindig oly élesen és meggyőzően, *költőien* egyszóval.

Az életmű tömörszerű egységét csak aláhúzza a kötet utószavát író Borri Imre nézete, mely szerint a költészet a sinkói életmű középpontja. Valóban a költészet van Sinkó Ervin életművének tengelyében, de nem szemléletének és intellektuális magatartásának többszörösen bizonyítható „végleges szubjektivizmusa” vagy még meggyőzőbben állítható „etikussága” miatt, hanem azért mert az érző és gondolkodó Sinkó Ervin a versben tudta a legközvetlenebbül megvalósítani egész életművét átható, nemesen romantikus élet- és ember-, valóság- és történet szemléletét. Ez persze nem jelenti azt, hogy a versek képezik egyúttal az életmű legértékesebb részét is. Sinkó Ervin ugyanis nem művelte ki saját versformáját és saját versvilágát. Ő nem hozta létre a sinkói vers típusát, ahogyan a nagy költők mindig létrehozzák a maguk versvilágát. Az ő verseinek központi kérdése sohasem a megformálás. Versírását sohasem hatja át a kimondható vagy a kimondhatatlan alakításának szándéka. Sinkó Ervin versírásában a kimondás, a közlés *tartalma* az elsődleges, ezért az ő költészete tematikus költészet, ahogyan a regényei is tematikus regények, de nem példamutató regényformák. Ezért van a *Vándorbotom meg-megtorpan* sok versének elsősorban életrajzi s nem költészeti relevanciája. Egy konkrét történelmi ember konkrét érzéseinek, reményeinek és reménytelenségeinek, gondjainak és fájdalomainak dokumentumai elsősorban ezek a versek, de művé csak akkor válnak — aránylag ritkán —, amikor átlépi konkrét meghatározottságaik küszöbét, amikor a versekben a konkrét történelmi ember hangjával együtt a költészet hangja is megszólal. Természetesen nem a zárt ritmusképeket, a rímeket vagy szép metaforákat hiányoljuk Sinkó Ervin verseiből. Valójában semmit sem hiányolunk. Csak egy költői életmű sajátos vonására mutatunk, valójában e költészet nemes romantikájára, amikor elsősorban a konkrét embert és nem az alakított lírát véljük benne elsődlegesnek.

„Egy jó versből, . . . ki lehet találni a kort, melyben termett, a körülményeket, az ellenségeket, egyszóval mindazt, amit a vers teljes megértéséhez tudnunk kell” — írta Sinkó Ervin 1963-ban. Ez a mondat meggyőzően bizonyítja, hogy mit várt el Sinkó Ervin a versről. S amit minden versről elvárt, azt kívánta elérni saját verseivel is. Tehát nem az irodalomtörténész módszerét definiálja ez a mondat, hanem a költő gyakorlatát. Ahogyan Sinkó Ervinnek minden elvi és elméleti feltevése is mindig a személyes tapasztalatból fakad. Azt határozza meg, amit Sinkó annyi írásában, tanulmányában és előadásában mondott el, hogy a vers egyszeri és befejezett, de ugyanakkor dokumentum is, az élet és a kor, az ember és az ember rémségeinek dokumentuma. Vagyis mindazt, amit egy kor emberéről tudni lehet, a költészet őrizte meg, de nem minden vers, erre is figyelmeztet Sinkó Ervin. Mert ő a jó versről beszél, arról a versről és annak a versnek a dokumentumértékéről, amely

együttal a költészet megvalósulása is. S ha a *Vándorbotom meg-megtorpan* verseinek olvasása után azt állítjuk, hogy Sinkó Ervin sok verse életrajzi és kordokumentum elsősorban, s csak ritkán meggyőző költészet is, akkor valójában az ő tapasztalatának útmutatása-szerint járunk el, hiszen a versből olvassuk ki a kort és az embert, nem a versen kívüli körülményekből, de ugyanakkor azt is állítjuk, hogy ilyen dokumentálásra a valóban megvalósult költészet, vagy ahogyan Sinkó Ervin mondja, a jó vers képes csupán. De költészetének ehhez az alapvonalához és költői tapasztalatának ehhez a szerintünk legfontosabb felismeréséhez azonnal hozzá kell tennünk azt is, hogy nincs ellentmondás a között, hogy a jó versből ki lehet olvasni a kort, és hogy — ugyanakkor — a költő nem akarhat mást, se többet, se kevesebbet, mint hogy kifejezze saját magát, mint hogy kifejezze egyéni és személyes élményét, vagy — ahogyan maga Sinkó Ervin mondta — „mindig és csak a maga látásmódját”. A vers tehát egyéni teljesítmény, a szubjektum győzelme vagy bukása, de ugyanakkor a kor, az élet, a történelem, az életrajz dokumentuma is. Ez a látszólagos ellentmondás, ez a kettősség határozza meg Sinkó Ervin egész költői életművét.

Minden verse, a legelső szabadkai Ady-utánezatoktól kezdve, az avantgarde felé tett kiránduláson, a bécsi istenes-verseken, a szarajevói nagy kérdésfeltevéseken, a moszkvai, a párizsi, majd pedig a partizán-verseken át a Jó beszélgetés csodálatos prózaverseiig, nem más, mint egyéni teljesítmény, nem más, mint az egyéni és egyetlen élet, a személyes élmény kifejezése, de mindez azé az éné, amely emberi teljességét csak a történelemben való benne-lét útján látja megvalósíthatónak. Viszont a szubjektívizmus költőjének igazi nagy versei mindig a szubjektívizmus bírálatai is. Mert a költő Sinkó Ervin, akinek egész életét, életének minden gondját és baját ki lehet olvasni verseiből, valójában akkor igazán költő, ha nem a saját életrajzát dokumentálja, hanem az élményeket műalkotássá tudja formálni.

Ezért lehet számunkra, költészetünk és költészetszemléletünk számára annyira tanulságos Sinkó Ervin lírikusi életművének újraolvasása és felfedezése.

BÁNYAI János

KÖZÖS GONDJAINKRÓL

Bakos István: *Ehe kenyérnek . . .*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1976

Századunk utolsó negyedének kezdetén élesen körvonalazódnak a nemzeti kereteket és országhatárokat túllépő globális problémák. A világbiztonság, világgazdaság, világökológia, világnépesedés mind olyan kérdések, amelyekkel a jelenlegi társadalmi struktúrák egymásra utaltságuk